

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 19. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360328640/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

til Forandring og, naar det giver denne sin Tilbøjelighed Luft, sjældent forstaar at holde Maal eller Grænse, i literær Henseende er i høj Grad stabilt, anerkender Myndigheder, underholder et Akademi, sætter Maal og Grænse over Alt. Man havde indført Republiken og afskaffet Kristendommen, før man faldt paa at røre ved Boileau's Autoritet. Voltaire, der vender op og ned paa hele Overleveringen og bruger Tragedien som et Angrebsvaaben imod de Magter, hvis bedste Støtte den havde været, Enevælden og Kirken, vover ikke at lade Handlingen vare mere end 24 Timer eller lade Begivenheden foregaa paa to forskelligt benævnte Steder i et og samme Stykke. Han, som ikke har Ærefrygt for meget imellem Himmel og Jord, agter og bevarer Aleksandrinerversets ensformige Indsnit.

Det blev et andet Folk end det franske, det Folk, hvilket Voltaire haanligt havde ønsket mere Vid og færre Konsonanter, som medens Frankrig kuldcastede de politiske Tilstande og Sæderne, omformede Litteraturen og skabte en ny Poesi. Det var Dtidens Tyskere — om hvilke man i Frankrig neppe vidste mere, end at de i dyb og patriarkalsk Underkastelse under Smaafyrster og Foresatte drak deres Øl, røg deres Pibe og spiste deres Surkaal i Kakkellovnskrogen — som i Ideernes Verden gjorde større Erobringer end Franskmændene foretog paa Jorden. Af alle Europas Folk havde intet i det 18de Aarhundrede havt sin literære Blomstringstid undtagen det tyske: Aarhundredets sidste Halvdel havde jo indbefattet Poesiens rige Udvikling fra Lessing til Goethe og Metafysikens kraftige Udfoldning fra Kant til Schelling. Thi i Tyskland havde intet Andet været frit end Tanken alene.

Af Tyskland bliver derfor efterhaanden den Literatur stærkt paavirket, som ved Aarhundredskiftet opstaar paa Fransk, ligesom Folkene først nu ret begynder at træde i uafbrudt aandelig Forbindelse med hinanden. De store Omvæltninger, Republikens og Kejserdømmets Krige, der tumlede alle Europas Folkeslag mellem hverandre, lærte dem paa samme Tid at kende hverandre. Men grundigst paavirket af de fremmede Omgivelser blev dog den Klasse af Mennesker, der ved alle hine store Begivenheder saa sig henvist til et langvarigt, undertiden fast Opholdssted udenfor Fædrelandet. Den Indflydelse af en fremmed Aand, som var flygtig og forbigaaende paa Soldaten, blev varig og betydningsfuld paa Emigranten. Den udvandrede Franskmænd nødtes

til at lære det fremmede Sprog paa en mere end overfladisk Maade, om ikke af anden Aarsag saa for i det fremmede Land at kunne give Undervisning i sit eget Sprog. Af forstandige franske Emigranter udbredtes da Kundskab til fremmede Landes Natur og Kultur i Frankrig, og heri ligger det, at naar man søger en fælles Benævnelse for den franske Literaturs nu opdukkende Fremtoninger, finder man neppe nogen bedre end den, jeg herved forsøger paa at fastslaa: *Emigrantlitteraturen*.

Dette Navn maa dog ikke tages for mere end hvad det er: et Navn, thi det vilde være urimeligt ikke hertil at henhøre enkelte aldeles beslægtede Skrifter af Forfattere, som har levet udenfor Paris eller udenfor Frankrig uden dog at udvandre, og paa den anden Side hører enkelte af Emigranter forfattede Værker efter deres hele Aand ikke til denne fornyende og befrugtende literære Bevægelse men til den frihedsrædde Literatur, som ledsager Bourbon'ernes Tilbagevenden.

Ligefuldt passer Navnet godt for den første Aarhundredet indvarslede Gruppe af franske Bøger. Emigranten er, som alt antydet, efter sit Væsen en Modsigelse. Men hans genstridige Forhold har en forskellig Ejendommelighed, eftersom det er Rædselsherredømmet eller Kejserdømmet, mod hvilket han gør Indsigelse og hvis Magt han har undflyet. Meget ofte har han undflyet dem begge og hans Bevæggrunde til Modstand er da af blandet Natur; han har f. Eks. Samhu med Revolutionen i dens første Skikkelse som indskrænkende Kongemagten eller for den maadeholdne Republik og en heftigere Uvilje mod Kejserdømmet end mod den gamle Rædselsregering; men af hvad Natur end Blandingen er, vil man allerede paa dette Punkt kunne ane den dobbelte Strømning i Emigrantlitteraturens Frembringelser.

Umiddelbart er den Tilbageslaget mod det 18de Aarhundredes Aandsdannelse, mod dens tørre Rationalisme, dens Banlysing af Drømme- og Følelseslivet, dens Uforstand overfor det Historiske, dens Overseen af de berettigede nationale Ejendommeligheder, dens farveløse Syn paa Naturen, dens Fejlsyn paa Religionerne som bevidste Bedrag. Men ligefuldt er der i Frembringelserne uundgaaeligt en Understrøm i Retning af Hovedstrømningen fra det 18de Aarhundrede; de Skrivende fortsætter alle Befrielseskrigen mod stivnet Overlevering, enkelte alene paa det digteriske, andre paa samtlige Aandens Omraader; de er alle vovende Naturer, Opdageraander, og Ordet Frihed har for Ingen af dem endnu